

CATALANA

REVISTA SETMANAL

Any I

Barcelona 2 Juny 1918

Núm. 9

UNA VISITA A VILAFRANCA

DESITJANT situar certs personatges d'una Comedia que preparèm per la vinenta campanya del Teatre Català, qual acció's passa en gran part a Vilafranca, aquexos dies de Pasqua vaig anarhi, acompanyat per uns amichs que no hi havien estat may.

Volia reveure y fer veure als meus companys, la patria ilustre de Sant Ramon de Penyafort, del nostre arquebisbe don Pere de Copons a qual memoria estèm tan agraïts tots los tarragonins per aquella Copona que'ns regalà fa tants anys, y qual veu bronzínea s'escampa de dalt del campanar de la Catedral fins als recons més llunyans del terme; voliem explicar als amichs que convoyavem qui fou y hont nasqué aquella Sor Maria Ràfols tan valenta; voliem mostrarlos lo monument erigit en honor del gran Milà y Fontanals, ferlos visitar la casa payral del qui fou nostre amich, lo Bisbe Torras,... ferlos un curset d'història vilafranquina, tocant les pedres, veyent los llochs que tants ilustres personatges vegeren.

Arribarem a Vilafranca, veninhi de Sant Vicens de Calders, a hora baxa. La diada havia sigut calurosa y'ls vilafranquins, com per millor obsequiarnos, havien fet rajar dels núvols un ruxadet d'istiu que'ns permeté veure carrers y places sense pols; arbres y plantes ab les fulles ben lluhentes, tot ben nèt, tot perfumat.

Fou verament la nostra arribada a Vilafranca com una cosa preparada y fins al entrar al hostal hont voliem sopar y passar la nit, forem saludats ab gran reverencia per uns atapahits rosers, curulls de roses, que per damunt la paret del vehí jardinet s'ajupien, se redreçaven suaument, moguts per l'oreig vespertí.

Soparem reposadament y al llevarnos de taula y exir al

carrer, tinguerem altra bona sort, la d'ohir la veu simpàtica de una persona vilafranquina qu'amistosament ens deya: «¿Vostè per aquí?» Inútil dir que, fetes les mútues presentacions, convinguerem en que l'endemà'ns reveuriem per visitar junts les belleses de Vilafranca, una vila que no té l'anomenada que per dret li pertoca, a causa de l'exagerada modestia dels seus habitants, tan diferents d'altres poblacions catalanes, dels de Vich, per exemple, dels de Reus, per qui no hi hà rès al món de comparable ab llur ciutat nadiua.

Vilafranca es una població hont, any per any, època per època, les coses urbanes han sigut sempre fetes ab gust y riquesa, y sinó, comparèu los seus carrers y rambles, los seus casals senyorívols, ab los de Balaguer, de Cervera, de Vich, de Reus, de Barcelonal d'igual època. Quan a Vilafranca feyen llur plaça de davant Santa Maria, quan axecaven les construccions que delimiten la Rambla nova y la de Sant Francesch, arrèu la gent s'enquibien en carrerons, en cataus inverossímils...

Un dels llocs per mi més hermosos de Vilafranca es l'espai de davant la Catedral (catedral sense Càtedra, sens dubte per que la modestia vilafranquina es cosa antiga) ab aquella casa al costat, que si bé adobada, decela encara son origen reyal, ab l'iglesieta dels Dolors al davant, ab la casa payral del bisbe Torras, al fons; ab aquell troç de palau que fa cantonada al carrer de Sant Bernat, hont certa nit fredorosa del Novembre de 1285, després de confessarse ab lo Pare Guardià de Sant Francesch y Frà Galcerà de Tous, monjo de Santes Creus, remetia son ànima a Deu l'alt Rey En Pere III, qui, sentintse indispost, s'era aturat a Vilafranca, anant a Salou per embarcarse vers Mallorca hont volia posar ordre als afers del realme que, segons ell, son germà malmestia.

Quan més engrescats estavem rememorant gestes de l'avior, cercant ab los dits inscripcions y pedres que sabiem hont eren y que no veyem bé, per ser ja nit closa, decidirem devallar poch a poch vers la *Cort* y les *Voltes*, parlant als meus amichs de les coses que l'ensentdemà veuriem.

L'ensentdemà, segon dia de Pasqua, de bon matí, exirem de casa, y sense perdre temps, pel carrer de La Parellada anarem a veure, per dintre, la Catedral tan sumptuosa, ornada de ara enllà, per aquell *enterrament* de sota l'altar major, qu'es ben bé l'obra mestra del gran escultor En Joseph Llimona...

De Santa Maria, passarem a veure l'interior dels edificis, vistos de part de fòra, feya unes quantes hores... Y, arribada la hora de no ésser indiscrets, anarem a visitar la persona que'l vespre abans havia tinguda la gentilesa d'oferirnos lo séu concurs per fernos mostrar detalladament, l'hospital y l'antich convent de Sant Francesch... Ja preniem comiat de les amables persones que'ns feyen companyia, quan una d'elles digué compungida, al ésser al carrer: «Tot axò que veuen, l'espai que tenim davant, ara ja no es Sant Francesch... es Pi y Margall»

La transició era tan sobtada, que, confessantnos, no enterats, demanarem explicacions, y aquella compungida persona ens innovà que certs edils de la Vila havien decidit esborrar de les cantonades lo nom gloriós, històrich, tradicional del gran aymador dels pobres, del gran amich dels humils, del *Poverello* d'Assís, per posarhi'l nom de *Don Francisco Pi y Margall*.

Desseguit se m'acudí dirli, per consolarla, que si En Pi y Margall visqués, ell, tan modest, tan fervent admirador de Sant Francesch, seria'l primer en protestar; que potser aquells Pi Margallescós no havien llegit rès d'En Pi y Margall, que ja el llegirien y sens dubte mudarien de parer... que, per altra part, axò de canviar lo nom de les coses urbanes es una *passa*, una malaltia de curta durada, que'ls qui ja no som gayre joves haviem presenciàt la *passa* dels Mendizábal, dels Riego, dels Duchs de la Victoria... de qui no roman altre rastre gràfich, més qu'una certa inscripció que deù rodar per les golfes de la Casa Comunal del Vendrell y que'ls *avençats* de l'època tingueren encastada uns quants mesos al Arch de Baràl

— No s'alarmin, no serà rès, — vaig seguir dihentlos, — vègin qui avuy recorda El Duque de la Victoria, vègin a qui se li acut, quan porta un fill a batejar, d'anomenarlo Baldo-mero? —

Y, arribada l'hora, dexavem ab recança aquells bons vilafraquins, repetintlos una vegada més, quant erem entusias-tes de l'hermosa Vilafranca, quant hi trobavem los sabis, ben sabis; los homes de negoci, formals; les dones, simpàtiques, senzilles, xarmentes!

¡Adéu, Vilafranca, a reveure!

ALELUYES

TROBANTME a Madrid, en la diada del *Corpus* del any propassat, va cridar-me l'atenció que, ans de sortir la processó, uns venedors pregonessen ab gran fressa pels carrers, com a especialitat del dia, les *aleluyas*, ò sia lo que nosaltres els catalans conèxem ab el nom d'*auques*. A un dels baladriers expenedors de tals papers vaig comprarli, per una *perra chica*, dos d'aquests, que resultaren contenir un divertit compendi de la Historia d'Espanya y les gestes del Tenorio, impreses en paper de color y resumides cada una en els quaranta vuyt redolins, ab gravat y versos estafalaris. Al sortir la processó, de molts dels empaliats balcons varen caure grapats dels virolats redolins. La quitxalla havia ja desfet les auques y, seguint una pràctica madrilenya, honrava al Sagrament, fent voleyar les *aleluyas*. Crech casi inútil afegir que, al recullir alguns dels redolins, qu'havien caygut durant la processó, poguí comprovar qu'aquests tenien ab la solemnitat litúrgica la matexa relació que les auques que jo havia adquirides.

Des d'aquell dia'm quedà'l desig d'averiguar l'origen de lo que havia notat a Madrid. Fa poques setmanes que l'explicació m'es arribada al trobar a casa d'un llibreter-antiquari barceloní les verdaderes *aleluyes*, sens dubte les que, en altres dies, donaren el nom castellà a les auques y als redolins.

La meua adquisició era composta per quatre papers ab gravats, tres d'ells donant probes d'altres tants motllos xilogràfics ò boxos, tirades en negre y realçades per grolleres pinzellades en vert, ocre y carmí; l'altra demostrant ésser estampació en vermell-sanguina d'una planxa d'aram oberta en talla dolça, al buril. Dels gravats en fusta, l'un, quadrat y de mida 67 per 65 mil·límetres, mostra una àguila coronada, posada sobre un brot d'arbre y lluhint en el bech una filacteria ò cinta que, en lletres grosses d'exa llegir ALLELUYA. Els altres dos són allargats, fent uns 40 per 126 mil·límetres; presentant una àguila esplayada sobre un brot florit, sostenint dues cintes en que's repeteix ALLELUYA - ALLELUYA; ò uns ramells y filacteria ab SUR - REXIT DOMINUS VERE : ALLELUYA - ALLELUYA. El paperet tirat al clixé en buyt no fa més de 105 per 58 mil·límetres, ostentant una custodia d'exposició eucarística rodejada de gloria, y'ls mots ALLELVIA y SANTISSIMO. Ab tot y la diferencia de procediments, tots quatre gravats no passen de ser mostres de imageria popular del segle XVIII, desprovehides de vàlua artística, fent venir a la memoria la clixeria obrada pel no pro-

fessional, provinent de les impremtes menys acurades ò de la celda d'algun convent.

Entench que'ls tres papers (diguèmnne ja *aleluyes*) gravats xilogràficament corresponen a la solemnitat litúrgica pasqual, mentres que l'altre pertany a la festa eucarística del *Corpus*. Sens dubte que dits tres boxos són dels que, ja en el segle XVII, se repartien en algunes iglesies en la missa del Dissabte Sant, quan, després de la lectura de la Epístola, se cantava'l triomfal *Alleluia* alusiu a la jubilació de la Iglesia per la Resurrecció de Crist. En les misses pontificals de dita solemnitat el Subdiaca, feta sa lectura, se dirigia al Pontífice dihentli: *Jo vos anuncio un gran goig: Alleluia*, a lo que contestava'l Prelat y, després, el Chor proferint l'*Alleluia*; aleshores era quan sortien els paperets ab les llegendes transcrits, repetint el cant de joia y anunciant la Resurrecció del Senyor.

Lo defectuós dels contorns que presenten els papers de referencia semblen donar la seguretat de qu'estaven reunits en grans fulles, que's retallaven ab tisora. Axò portaria a que tals fulles fossen considerades com a auques, y que, en alguna ocasió, la carencia de les aleluyàtiques, fes admetre les auques d'assunto profà per suplir a aquelles (1). En axò hi haurèm de trobar la justa explicació del mot ab que en terres castellanes són coneguts tots els papers de redolins.

Les fulles d'*aleluyes* especials del Dissabte Sant varen ferse servir per voleyar durant la processó del *Corpus*. Per mellor adaptar els redolins a la gran festivitat eucarística, sens dubte que varen crearse altres papers ab gravat y llegenda especials, per l'estil del que he descrit en darrer lloch. Es de presumir que la dificultat de trobar a bon preu y en abundancia'ls redolins aleluyàtics de la vigilia pasqual y de la diada consagrada al Còs de Crist, donà lloch al ús de les auques més inadequades en la processó que vaig presenciar a Madrid.

En nostra terra l'ús de les *aleluyes* evolucionà en altre sentit, ja qu'es ben possible sien recort de les descrites estampetes, que podèm calificar de litúrgiques, els *paperets* que, ab les fulles de rosa y de ginesta, se prodiguen en el dijous del *Corpus*. — J. GUDIOL, PBRE.

(1) Escrit ja lo que va dit, m'ha vinguda a les mans una de les auques aleluyàtiques, tirada en vermell, portant vuyt motllos de 40 X 126 mil·límetres, a boxos diferents entre si, per més que dos d'ells iguals als ja descrits, encar que sens els tochs de coloraynes.

LES AMORS D'UN MÚSICH

Hi havia al Empordà un músich enamorat, que's deya Melitó. En trahint la seva patria, ja no cal dir qu'era franch, impetuós, noble, treballador, però, sí consignar que, d'entre sos patricis, despuntava com elet per fruhir y també per a manifestar les excelencies del art. Lamentavas, ab rahó, el músich malestruch, que la falla de cabals no li permetés la consagració de sa vida al art, objecte de ses amors. Per altra part, norresmenys, la seva vocació no era prou avassalladora per abandonar el terror y ses afeccions més cares.

Tocador de fiscorn, fou, en son aprenentatge, el turment del vehinat; el vehinat, ab l'hàbit forçós, fins arribava a anyorarlo a sa fallença, com es anyorat el cant de la cigala al cor del istiu. A la primera impressió voladora de sa aptesa, ingressà en l'orquestra principal de son poble, rendint favor, per solucionar una renyina de músichs, en aparença insoluble y en la qual fou demès y expulsat el fiscorn repatani. El fiscorn novell, per sa tendresa y habilitat, produhí vera admiració. Era un fiscorn solista, pretz y fama de sa cobla.

Clavat a son destí, En Melitó carrava en el tinar tota la setmana y bufava'l diumenge en els forns de la dança, tant com els balladors volien. Açò en hivern, qu'al istiu la seva vida mudava radicalment. Feta fama d'anys hà, la seva cobla arribava a tenir tants de lloguers qu'uns ab altres se tocaven, y, de no ésser axís, no més donaven temps a canbiarse la camisa.

En sentir flayre de flors, En Melitó ja frissava. Es mólt pesada la feyna d'alegrar festes majors, però alegre per un jove com En Melitó, solter, vistós, fins bell. La bellesa desaparexia quan l'artista manifestava'l séu art. Sa cara rodanxona y fresca's contreya y congestionava: els ulls axerits s'empetitien fins a aclucarse; s'arrugava la frontiera com en jorns de sofriment, y arribava a desferse'l cargol de cabells.

Al axeribiment físich hi ajuntava una palica de bon empordanès y la gracia de saber triar la fadrina més bella de cada poble. No allargava les conquestes fins al compromís: satisfeyas no més de poder emmirallarse en els ulls de les belleses y dançarhi l'únich ball que sos companys li permetien en gracia a la joventut. Una mirada dolça era fàcilment guanyada pel qui havia la virtut de sollevar aplaudiments y admiracions.

Quan les fadrines esplèndides per les quals En Melitó s'interessava, anaren lligantse en prometatge, l'artista començà de rumiar, seriós, per quin camí menaria son cor. Y li passà

ço que ben lluny de pensar podia ésser; tan rodalista com era y tantes de pubilles com conegué arrèu, va plantar l'amor en son poble nadiu. La damisela de ses preferencies, a més d'ésser axerida, possehia cabals. Un mosquer de festejadors l'assediava, essent, per tant, no fàcil empresa'l guany de son cor. La virtut més eficient a percaçar el triomf era, a juhi del músich, l'excelencia de son art. Parangonantse ab els rivals, se sentia superior. Ell podia oferir el gallardó de gloria.

De son festeig ja tothom n'hagué esment a la primeria. Era la professó de Corpus: la cobla tocava una marxa solem-nial. En Melitó, en passar davant la casa de l'estimada, volgué esguardarla y saludarla, y com que la donzella era en el pis més alt, mólt dret hagué de posar el fiscorn per complir el desig.

La serenada de la festa major havia d'ésser fermança del amor naxent. Exigí de sos companys, En Melitó, que l'obligat, aquell any, havia d'ésser de fiscorn, y en preparació y per insistencia d'assaigs, arribà a amohinar el vehinat. A la claror de les atxes de vent, l'enamorat, a punt d'embocar el fiscorn, atalayà, repitada en un balcó, la dolça figura predilecta, agençada ab flors y brillants. L'enfilall de notes ràpides sortiren del fiscorn polides y fluents, com rajolí de font; en la gimnasia de les octaves, les dues sonoritats, qui aparien batallar, a manera de titelles, fóren nètes y clares com tochs de campana. L'ovació fou commovedora, estrepitosa, del tot satisfactoria.

— ¡Ja'n té de buf y de dits!

— ¡Es un fiscorn de primeral —

En Melitó ni menys sentia les exclamacions de sos conve-hins, puix tota la seva atenció era fita en l'amada. La vegé somriure dolçament, com presa d'encis.

Tocà l'orquestra'l vals repicat, y quan la multitud desfilà, En Melitó, colorat de gloria, estarrufat de goig, se posà al costat de sa preferida, per dirli baix, baxet:

— Y bé, Angeleta, ¿t'ha agradat? La som feta per tu la serenada. —

Com la fadrina no respongués més que ab rialles, En Melitó, intrigat, un poch ofès, repetí: — ¿No t'ha agradat? —

N'Angeleta, sense dexar el riure, per fi, respongué:

— Sí, però m'has fet venir mal de ventre. —

A la contesta d'una baxesa revoltant, l'amador s'enquimerà. Y aquell enuig fou el preludi d'un turment sens fi. Músich enamorat, se cava ell mateix la fossa de ses amors. En

Melitó tocava la melodia dolça y torbadora de les americanes, veyent com els seus rivals feyen giravoltar N'Angeleta com una baldufa. No pogué menys de pensar que tal com sofria ell, aleshores, així devia fer sofrir en son romiatge estival.

Forçat y trist hagué de ferlo aquell any el romiatge. Lletges li semblaren les damiseles més hermoses; lleig, el paysatge. No hi havia per ell sinó una visió afalagadora: la de son poble ab sa figura amada, dolça, resplendent.

Dies de compensació li foren els passats al poble, entre lloguer y lloguer. Frenètic, sotjava l'aparició de N'Angeleta per tal d'acompanyarla com a patge d'honor. Mes, l'enamorat caminava en el camí amorós ab peus de plom; era poruch d'amollar paraules. En son caràcter impressionista y nirviós hi trobava pastura la gelosia, a tal grau, que'l xicot, no vivint sinó per N'Angeleta, digué, resolt, un dia, a sos companys de cobla:

— Noys, busquèuse un altre fiscorn, que jo no vull pas venir més.

— ¿Que t'has tornat boig?

— ¿Y hont l'irèm a trobar un fiscorn a mig istiu?

— Axò no es pas de company! Tu tens el compromís.

— No n'hi hà cap de compromís, — cridà'l fiscorn.

— Tens mal de còr, Melitó!

— ¿Y per mores ho fas? ¿Ja estèm així? ¿Ja't dexes posar ses calces? —

Era massa grossa la barrallada d'enamorat per que pogués durse a compliment. Qui ab amenaces, qui ab exclamacions, tots els companys de cobla no pararen fins a emmenar el qui sols sentia'l frenesí de son plet amorós. En l'aldarull, els músichs joves fins donaren mitja rahó al tocat de cor, car justament, en aquell lapse estival, escometia la conquesta de la pubilla rica y bella un minyó qui, com a mèrit, podia exhibir el de l'esveltesa y'l d'una força de brau. La força del art gayrebé sempre es arreconada en llices amoroses per la força brava y l'arrogant gallardia. Patrici's deya'l rival. El tocadore de fiscorn no podia sentir parlar de patria sense que l'onada de gelosia li produhís calfret.

Per fi, acabà la temporada de les festes majors, y, quan el ball de la vetlla en el poble s'anima, la temor d'En Melitó arribà al paroxisme: tocava'l terme de son plet sentimental.

La sofrença era dura, car En Patrici acaparava la pretin-guda balladora. Inflat de galtes, aclucat d'ulls, alcinada l'onda

xamosa, el músich anava sotjant la manifestació de la rivalitat. A mesura que'l rival aconseguia comprometre més nombre de balls a N'Angeleta, el tocador de fiscorn anava perdent la vista de les solfes, y'l buf sempre potent, y la fortalesa de llavi. Tocava d'esma, a la tum tum, ara entrant fòra temps, ara allargant un final fòra mida. Comprenia qu'En Patrici, com pescador qui grumeja, anava preparant la decisiva declaració. Y fou verament així: balandrejant una americana, En Patrici mirava fit a la dançadora y li parlava a cau d'orella. La minyona, més que'l minyó, revelava'l solemne instant, per ço com lliri colltorçat, acalava la faç sonrosada y somrihent. El fiscorn, suhant gotes mortals, espifià tan fort, que molta gent se n'enrigué. Els violinistes barbotejaren:

— ¿Melitó, qu'has perdut l'erma?

— ¿Que t'has ennuegat?

— ¡Y suhes més qu'al istiul —

Com clariana en tenebres, el dissortat Melitó recullí una mirada de la seva preferida. ¡Oh, bon Deul! ¡Quína irradiació de joia produhí aquella mirada! No hi havia dubte: la bravesa del rival queya envoltada del més gran ridícol. Moix y com batut, En Patrici desaparegué entre la gentada.

— Dexèume anar a ballar, noys.

— Sí, home, vés, que no te la prenguin. —

Encara parlaven els músichs, qu'En Melitó ja comprometé'l vals a N'Angeleta. Voltaren com dues baldufes. No hagué pas l'amador lligams a la llengua.

— ¡Y que som patit, Angelal! ¿Fa que li has dit que nó? ¿Y fa que'm diràs que sí? Per que jo sí que t'estimo ab una força que no pot morir may. Dígues, Angeleta, ¿m'estimes? —

La fadrina se'l mirà tota rendida per respondre afirmativament.

«¡Ah, companys de música! Bufèu fort, arquegèu bé, y sens parar, llarch, ben llarch, que'l vals engrescador té totes les sabors d'una amor de cel. Vals voleyador, te recordaré tota la vida.»

Així pensava'l xicot, mentres voltava en torbellí d'alegría.

Ell axecà'ls braços y aplaudí tan fort, que'ls músichs compengueren l'anunci de victòria, y, per ço, repetiren la dança llargament, com en la fi d'una festa major, a gran extranyesa de tots els dançayres y a gran satisfacció d'abdós promesos.

MIQUEL ROGER Y CROSA.

¿ORTOGRAFÍA "OFICIAL"?

L'article que ab aquest títol publicarem en nostre número passat ha donat ocasió a que'l senyor Folguera y Duràn ens enviés aquesta carta, que reproduhim per deferencia al amich, ja que rès té que veure la nostra pregunta ab el fons de la carta, qu'es una defensa d'una entitat ben estimada y que en rès hem atacat.

A pesar de respondre a una discussió *fòra de lloch*, com deyem en nostre article, per la firma que porta al peu, aquí va, tal com l'hem rebuda:

Senyor Director de la revista setmanal «Catalana».

Ciutat.

Distingit Sr. meu: En l'editorial d'eixa revista corresponent al dia 26 del corrent se comenta certa frase aïllada d'una carta endreçada per mí a una revista perpinyanesa.

La frase diu que les Normes Ortogràfiques del Institut d'Estudis Catalans *són de caràcter oficial a Catalunya*.

Ara el que cal es explicar el motiu de la frase y l'alcans de la mateixa.

La referida revista rossellonesa havia titllat de germanòfila a l'«Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana» pel sol fet d'haver acceptat les Normes del Institut y jo li escrivia desmentint la filiació i dient-li que rès tenien de comú amb la germanofilia les dites Normes, per haver sigut justament son principal iniciador En Pompeu Fabra, lleal amic de la França, i per ser altrament de *caràcter oficial a Catalunya i les úniques sistematitzades al adoptar-les* la «Protectora».

La frase discutida vol dir que les dites Normes sortien del únic organisme filològic, l'Institut d'Estudis Catalans, creat per una Corporació oficial, la Diputació de Barcelona, i han sigut adoptades per dita Corporació, per la Mancomunitat de Catalunya, per l'Ajuntament de Barcelona i, en general, per les Corporacions oficials de nostra terra quan s'exterioritzen en català.

Es clar que la paraula *oficialitat* no significa en aquest cas *imposició oficial* sinó *adopció oficial*, *extensió oficial*, o sia el grau de difusió prou autoritzat y extens per a que no resulti anomalia el que hagin adoptat dites Normes la inmensa majoria (per no dir casi la totalitat) de les entitats i periòdics catalans, i entre ells l'«Associació Protectora de la Ensenyança Catalana»; que és el que nosaltres volíem fer constar per a convencer a la revista rossellonesa de que cap relació tenen

amb la germanofília, ni les Normes del Institut, ni l'Associació que tinc l'honor de presidir.

Li estimaré molt, Sr. Director, que ho faci constar així, per evitar que algú pretengui fer passar a la « Protectora » com a paladí d'unes Normes que no ha preferit a cap altres, sinó que acceptà simplement quan aparegueren per formar un cos d'Ortografia metoditzat i organitzat, tal i com se requereix per aplicar-lo amb fruit a l'ensenyança; no havent sigut mai motiu de discòrdia ni apartament el que una entitat o comissió organitzadora n'hagi prescindit en algun concurs pel criteri especial dels que hi intervinguessin.

Perquè l'« Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana » no té altra finalitat, com li deiem en la mateixa carta a la revista rossellonesa, *que la catalanització de l'escola primària i de les institucions d'ensenyament tècnic i universitari de les terres on l'idioma català es parla; i per mig d'una organització, que va completant-se, de Delegacions locals, càtedres, cursos, concursos, subvencions, edicions de llibres i revistes, etc., aspira a anar restaurant en els centres docents del Principat, València, Mallorca i Rosselló, l'imperi de la llengua catalana, que és l'únic fonament eficaç de reconstitució de la Nacionalitat.*

Es aquesta la nostra única tasca, i a n'ella'ns hi ajuden col·laboradors de tots els matisos polítics, literaris y socials, a tots els quals per un igual s'els respecta i considera, precisament per l'inhibició absoluta de l'entitat en tots aquells assumptes que's desviïn del seu sentit exclusivament patriòtic.

Si tinc la fortuna, senyor Director, d'haver merescut de V. l'honor de que's publiquin aqueixes aclaracions, que estimo totes necessàries per a fixar el verdader caràcter de l'Associació de ma presidència (encar que sia amb les Normes ortogràfiques d'eixa publicació), me'n daré per molt satisfet i reconegut.

El saluda afectuosament son amic affm.

M. FOLGUERA I DURÀN.

Barcelona, 28 Maig 1918.

La Direcció d'aquesta Revista, qu'ha cedit un lloch en ses planes per la carta del senyor Folguera, també'ns ha cedit un espai a nosaltres per ferhi un lleuger comentari. Però, com qu'axò passa al entrar en màquina aquest número y no es cosa de pertorbar més la seva compaginació per encabirhi lo que poguessim escriure, ho dexem pel número vinent.

AMADOR.

PARAFRASIS DELS PROFETES D'ISRAEL
D'ISAIAS

Cap. XIV-13.

*Tu que deyes, cegat per la superbia:
«pujaré al cim de tot, que'l cel me vegi,
y ran de les estrelles
y prop de Deu axecaré'l meu tronó»;
tu que't creyes parell ser del Altíssim
tractantlo com si fos un camarada,
jja veus com al fossar també't gitaren
hont s'hi acoblen tants morts per culpa teval*

*Els morts treuen el cap per dirte alhora:
« aquest es l'home que fa quatre dies
féu trontollar la terra
y capgirà com foll tots els reyalmes?
¿fou ell qui'l món va convertir, iníquu,
en desert pahorós sense un bri d'erba?
¿qui va aterrar els temples y les viles,
no pensant en donar may deslliurança
als catius que se'n duya de llurs pobles?
Un jorn seràs llençat de ton sepulcre
com tronch abominable
per que vares causar tantes de runes
y escolares la sanch de tant de patries.
Deu no vol que perduri
la llevor dels malignes;
s'aparellin tos fills pel sacrifici:
les malvestats del pare
són ells qu'han de pagar en exa vida;
negat els hi serà regnar felços
y veure a son entorn créixer llurs termes
y extendres les ciutats en llurs dominis. »*

GEREMÍAS

XVI

*Desterrats, no vos falli l'esperança,
que'l jorn de la justícia brillarà
y vostres mans hauràn la deslliurança
que'l cor de goig immèns vos omplirà.*

*Aleshores, qui avuy vos atormenta
serà l'atormentat, y'l destruhidor
del destruhit suportarà la empenta,
y trepitjat serà'l trepitjador.*

FREDERICH RAHOLA.

(Continuació)

La conversa de padrina y fillol fou un duel punyent y curiós: un jòch defensiu de fina diplomacia per part d'ella; un vibrant, impetuós y seguit tirarse a fons, sens altre resultat qu'acoltellar lo buyt, per part d'ell.

La dòna contà la faula convinguda anys enrera: — «Una nit havien trucat fortament a la porta, tal com ahir havia fet En Nonat... En Jepet era aleshores a viatge — intercalà ràpidament, com per posar a cobert d'indagatories al séu home. — Ella, mólt esglayada, havia saltat del llit y tret lo cap a la finestra... Preguntant què volien, ningú li contestà, però vegé una dòna, tota embolicada ab un mocador d'abric, que dexava sobre'l margepèu un farcell blanquinós y després se posava a córrer carrer avall... Picada de la curiositat, baxà a veure què era aquell farcell y's trobà ab l'infantó...» — Eres vermell, vermell com si tinguesses la rosa y't xuclaves los dos punys en lloch de la *munyeca* que t'havien posat a la boca... — «Ella's quedà mólt parada... De moment no sabia què ferne d'aquell trocet de carn que flayrava a niu y a bugada... Si En Jepet hagués estat allà, l'hauria treta de pena...» — Si ell me diu «quedèmsell» me t'hauria quedat... — Fixà'ls ulls en lo cerraller y somrigué ab un maternal somriure amoxador: — Veus? ara series l'hereuet de casal...» — En Nonat somrigué també, mes no contestà paraula. La dòna aclucà'ls ulls, encanyonà y seguí: — «Però En Jepet no hi era y s'havia de pendre un determini... L'endemà li tocava anar a Girona per les gallines y pensà que'l duria al Hospici... Segurament que per axò li havien dextat a la porta... Mes, abans, naturalment, sospitant que ningú se n'hauria cuydat, havia volgut ferlo cristià...» —

La dòna va callar. En Nonat preguntà ràpidament.

— ¿Y què més?

— ¿Què més?... ¡Darrera la porta n'hi hà un fus!... — Ri-gué divertidament. — ¿Encar voldries que hi hagués més coses? ¡Ets ben diferent de mi!... ¡Jo trobava qu'ab aquelles ja n'hi havia prou y massal... ¡Qui t'hagués vist al meu lloch!... —

El Senyoret tingué un rampell de quimera.

— ¡Padrina, per Deu! Vostè sembla que s'ho pren tot a

gresca sens pensar que jo... Lo que vostè conta y rès es tot hù... Pitjor encar que al Hospici... Y axò no pot ésser... Vaja, no pot, no pot ésser de cap manera... Fàci memoria... Pènsi-hi bé... Vostè ha de saber, vostè sab quelcom que servexi de guiatge .. — Y a un moviment indefinible d'ella, pregà ab redoblat anhel: — Aquella dòna... aquella dòna ¿quins pòsits tenia, quí era?... A poble tothom se coneix y vostè devia sospitar, al *menos*... —

Mes, nó; ella no l'havía coneguda, no havia sospitat...

— ¡En bona fè, fill meul... Com anava tan abrigada y jo tenia'ls ulls entrenyinatats per haver saltat totjust del llit... Y, de més a més, que no'm dexà pas entretenir contemplantla; semblava que volés y en un *amen*, *Jesús*, la vaig perdre de vista... Per axò, del cert, del cert, no podria referirte altra cosa... Ara, si parlèm de *ditxos*, *m'han ditxo*... ¿Quí les atura les llengues quan s'olora un fet axí?... —

No cal ponderar ab quina esbranzida's llençarà En Nonat per aquell portell que s'obria al davant de sa follia. Y fou aleshores quan la Gallinayre començà a explicar suaument y ab gran cautela l'idea que suara li havia acudit al pati. Aprofitantse de l'abaluda que corregué a ran del naxement del bort, racontà les murmuracions axecades per la desaparició d'aquella minyona a la qual havia dexat lo promès y entre aparents escrúpols y insinuacions falsament velades y sempre fent protestes de qu'ella no sabia rès, dexà entendre que bé podia ésser qu'aquelles murmuracions tinguessen el séu fonament...

— Potser sí, potser nó... ¿Què sab un hom?... Y Deu me'n quart llevar cap fals testimoni... Jo'l que't dich, solsament, es qu'aquesta era la brama que corria... —

A mida que la dòna anava enrahonant, el Senyoret, ofegantse com per la pressió d'un cèrcol de ferro que li esclafés les costelles, suhava sanch y aygua. — «Altra volta la suposança de la paternitat humiliant, oprobiosa, tractant de barrarli'l pàs, de no dexarli altra sortida que'l renunciament! ¡Oh, allò era horrorós! Incomprensibles malavolences de la casualitat... burles crudels de les potencies malignes!...» — Però, ben prompte una reacció violenta li féu veure tot baix una nova llum. — «Nó; no eren ignoscents extranyeses de la casualitat, sinó una impostura, una falsetat premeditada...» — Y, d'una manera imprecisable — per no poderne capir los mòvils, — pressentí, endevinà, qu'allà hi havia una incògnita, no inso-

luble, sinó que no's volia voluntariament resoldre; pressentí, endevinà elements desconeguts que's confabulaven misteriosament al entorn de la seva vida per enganyarlo, per despitarlo, per apartarlo de la via veritable, aniquilantlo essencialment, destruhintli lo que de més ferm sentia en sí; son prejudici d'un llinatge. Y la revolta esclatà una vegada més; una vegada més trobà accents incisius, d'una duresa y fredor penetrants, de daga.

— Déxis del que corria, padrina... Vull lo que vostè sab, lo que vostè vegé y proul... —

Y, ab esforços enconats, angoxosos, tractà de provocar noves revelacions que li permetessen lligar caps, descobrir entre aquelles voltes y revoltes pertorbadores un lleu fil conductor que'l dugués al origen... Fou en và. La dòna, aparentment, ab tota naturalitat, acumulava detalls y més detalls fútils, repetia en diverses formes lo que ja havia dit, se dexava fiblar estoycament per tots cantons, però no caygué en una sola contradicció ni afegí res més d'important. Fins qu'En Nonat, laç de lluytar inútilment contra una fumerola incalcigable, sentí, com hores abans, que se li plegaven les ales del cor y defallí en sos atachs furiosos. Y aleshores fou quan la Gallinayre acabà de desenrotllar catxaçudament la seva idea.

— Era mólt guapeta, la teva... la que deyen qu'era la teva mare... Tenia cara de Mare de Deu... Y bona noya; com tots los séus... que may ningú n'ha tingut res a dir... Fòra d'allò... que si era cert, fou un mal punt... Res; travetes de l'estimació que'ns encega y no'ns dexe veure bé'l que fem... Ara, desvergonyiment, nó. La mellor proba, de la manera que va fugir, pobreta; y que may més ningú l'ha vista per aquí... De primer diu que va anarsen a Vilafranca... ò a Granollers... no sé; per allà dalt. Al cap de poch va conèxerhi un forner; van agradar-se, se van casar y marxaren a Alger... Encar hi són, conto, fenthi la viu-viu... Perque, ab tot y ésser trempats y treballadors tots dos, no sé per quin encert no'ls han anat gayre bé'ls negocis... —

S'aturà, y després d'un punt de repòs, com En Nonat restés callat també, ella afegí, dolçament:

— T'has quedat tot atuhit, fill meu... Jo ja ho veig; no sabs lo que't passa... Pensar que's poden trobar els pares, per qui no n'ha coneguts, es com tornar a nàxer... Ben cert lo que's sol dir; que la sanch no es pas aygua... Però, no te'n fiis del

tot de les meves paraules... També podria ésser que tot allò de la brama fos vent, senyor veguer... Ja sabs que per les llengues no hi valen rescloses; y aquí, que de qualsevol índici se'n trau un supòsit... Abans d'arriscarse, convindria esbrinar bé... — Semblà que l'escometés un impuls repentí: — Míra, si tu vols, jo faré'ls passos... —

En Nonat, que ja no l'escoltava, tornà en sí y fixà en la dòna dos ulls ombrívols, agressius.

— ¿Què vol dir?

— Som amigues, ab la mare d'aquella noya, com ab tothom del poble, però, està clar, no n'hem parlat may d'aquelles coses... Cómpta'l clau que devia ésser per ells; y després, com a mi rès m'hi anava ni m'hi venia, ¿comprèns?... Però, ara es diferent... Ja t'he conegut y'm fas llàstima... M'he reflectit y voldria ajudarte en lo que pogués... Ab ton pare, per cas que fos aquell, ni pensarhi... Estava de moço en una masía d'aquí prop y després del ringo-rango, com la gent se'l mirava una mica de mal ull, se n'anà y Deu sab hont para... Però, el que diu a n'ella, podèm saberho tot mellor que la Doctrina... Si't convé, me faré trobadiça ab l'avia y ab bones manyes, com aquell qui no hi toca, molt serà que no li faça dir lo que calga, tant per sí com per nó... Y un cop tu tinguesses la teva assegurança y sapigudes les senyes, rès te costaria de saltarten a Alger y conèixer a la que't va dur al món... ¡Ah, la mare! ¡Sortós qui'n té! Fins les més dolentes, són santes pels fills... Y aquella noya, qu'era com lo pà, no dich jol... Ella podrà ésser pobreta, — ¿què vol dir les riqueses, davant de l'estimació! — però de cor, ne tenia per vendre... Lo qu'ella deu haver patit, si acàs, y l'espina que li llevaria la teva presència! Saber qu'eres viu y que tindria'l teu puntal a la vellesa... —

Una ira blanca arborava a n'En Nonat; gebrors rohentes, de cremadura, li rostien les entranyes. — «Aquella dòna mentia! Ell no sabia per què, ell no podia sospitar quin ocult propòsit la movia a fer la comedia, però, estava tan segur de que la feya, que hi hauria apostat la vida. Ell l'havia vista la vigília, quan lo reconegué, plena d'una alegria franca y efusiva, mostrant cor y ànima esbatanadament oberts... y després, quan ell s'hagué explicat, aquell cloures de repent, aquell atrinxerarse en dilacions, en reserves enigmàtiques, ja l'havia inquietat... Y ara, ara, la mirada, la paraula, el gest, el pensament, que s'amagava darrera'l front, tot, en ella, era llisquen'

y escorredig com una anguila, tot escapava a sa persecució zigzaguejant traydorament; tot era fingiment y tramoya, tot, sorra que tractava de tirarli als ulls per ferli perdre l'esma, per que no hi vegés clar... Fals, segurament, lo del farcell a la porta, fals lo de la dòna que corria, fals lo del moço, fals lo de la flequera... Aquella dòna, que sabia molt més del que deya, que tal volta ho sabia tot, lo que pretenia ab les seves camàndules, com ja havia ell sospitat, era empènyerlo y tancar-lo fòra de la veritat, precipitarlo y enfonsarlo definitivament en la ignorancia absoluta. Mes ¿per quin motiu, per quin motiu, Deu del cel? Allí estava la clau; en lo motiu de totes aquelles maniobres. Ah, si'n devia ésser de gros, de poderós aquell motiu, quan tant de compte's posava en dissimularlo... Segur, segur de que no l'enganyaven sos pressentiments... Sos pares eren gent d'upa... Sols la gerarquia d'l diner llargament esmerçat posen, axí, un moç a la boca, logren unes tan fermes y inviolables adhesions...» —

Y d'aquesta manera fou com En Nonat se refermà en ses idees, d'aquesta manera fou com, contra la intenció de la bona dòna, les precaucions qu'aquesta prengué per esvahirlos, no lograren més qu'enfortir, que petrificar los prejudicis del ilús. Aquest sentia, per instants, crispaments de furia homicida. Si s'hagués dextat anar a lo que'l cor li demanava, hauria agafat a la dòna pel coll y li hauria fet traure un pam de llengua. Però, avesat, ja de petit, a nedar contra corrent, a topar y retopar terriblement de pit contra les ones, a veures precipitat en lo pregon al punt mateix que creya arribar a port de salvació, havia après a dominarse, a rependre fortament lo frè de sos nirvis, a cel·lar a son torn y ab gran rapidesa, ses impressions. En aquella hora negra li quedà, en mig del remoxell de tromba que'l tempestejava, prou serenitat per comprendre que rès ne trauria de fer estropicis. «Aquella dòna que tenia al davant, era una honrada dòna — ell ho reconeixia — que no mentia pel gust de mentir, sinó sota'l pes d'una força major que la dominava y que, esclava d'aquesta força, se dexaria trinxar abans qu'enrahonar, que vomitar lo mot del enigma. Destruhirla a n'ella, fóra, tal volta, destruhir fins la darrera possibilitat de saber... Calia respectarla, al menys fins que hagués perdut tota esperança de servirsen.

(Continuara).

FOLKLORE

PAREMIES-ENDEVINETES

LES TRES GALLINES

AQUESTA paremia, qu'anomeno *les tres gallines*, fa molt temps que la tinch registrada: avuy reunesch set variants, y són en número de set les autoritats folklòriques que confirmen y ilustren la primera variant, recullida de viva veu, la més completa ò al menys la que'm sembla més típica.

En efecte, a Barcelona dihèm:

I. La gallina blanca,
que tot ho escampa;
la gallina negra,

que tot ho arreplega;
la gallina rossa,
que tot ho arreboça.

La forma tripartita d'aquesta paremia me la féu catalogar entre les *trilogies populars*, com la *setmana dels tres dijous*, les *tres exides de la vida de la dòna*, les *tres alegries del home*, les *tres coses necessaries per la guerra*, y unes quantes centes més que, apart de llur forma, deuen classificar-se entre les *paremies* ò *rosertes*, entre les *fórmules* de jòchs, entre les *endevinetes*, etc.

Aquesta dita fou recullida entre canalla: unes nenes assegudes a terra, a la rodona, de peus al mig de la roda; cantussejaven ab ritme ben marcat aquests tres dístichs, lo darrer dels quals les movia a grosses rialles, per que consistia'l jòch — me sembla recordar — en arreplegar ab les dues mans totes les joguetes que podien (avellanes, atmetlles, etc.) No descrich ab més detalls el jòch per que no se m'han quedat gayre a la memoria: era a la primeria de les meves aficions folklòriques, y per lo tant mes investigacions eren molt deficients. ¡Ara fos a fer!

Més endavant, y molt sovint, poguí comprobar a Barcelona mateix, com a paremies, els dos aparellats primers, constituhint dos proverbis com un díptich, forma popular molt típica, com si fos medalla ab cara y creu. Axís forma la segona variant, ne podèm dir, d'En Maspons; per qu'En Francesch Maspons y Labrós la consignà en *Jochs de la Infancia*, 73, dihent: «Si veyèu alguna criatura... que sigui avara», allavors, ab to de mofa, li anaveu dihent:

II. La gallina blanca,
que tot ho escampa;

la gallina negra,
que tot ho arreplega.

Mes, encara no havia acabat de pendre'l veritable ayre de re-proverbi ò refrany ab que se'ns presenta en la variant que'n dich de

En Llagostera, per que'l doctor don Francesch Llagostera y Sala la consignà en sa *Aforística Catalana, Aforismes*, V, axís:

III. La gallina blanca,
tot ho escampa; | la gallina negra,
tot ho arreplega. |
|--|--|

Aquesta variant fou consignada també per En Pau Bertran y Bros en ses *Popularitats*, valió's recull que'ns donà a conèixer la benemèrita *Il·lustració Catalana*. Allí deya'l malaguanyat mestre: «A n'algú que llenci alguna cosa, se'l compara a la gallina blanca, y a la gallina negra'l qu'es aprofitós.»

Com se veu, aquestes paraules presuposen en nostre poble la creencia de que'l color en les gallines influheix essencialment en son procedir fisiològic.

Encara's presenta la paremia baix altra forma, segons En Constantí Llombart, en lo calendari *Lo Rat Penat*, Valencia 1879, dihent:

IV. Gallina blanca
tot ho escampa; | gallina negra
tot ho arreplega; |
|---------------------------------------|------------------------------------|

variant viva en la comarca de Bages, segons En Joseph Esteve y Seguí: *Paremiologia comarcana*, 769. Llàstima que tan ilustres folkloristes, el valencià y'l català, no'ns donin la paremia acompanyada d'alguna nota explicativa! No'n donen cap.

Tampoch ne dona cap En Cels Gomis, al posarla com a dita general de Catalunya, en sa *Zoologia popular catalana*, III, 1007, ab la lleugera variant del anterior:

V. Gallina negra
tot ho arreplega; | gallina blanca
tot ho escampa. |
|---------------------------------------|-----------------------------------|

Finalment, l'il·lustrat doctor Camps y Mercadal, en son interessantíssim *Folklore menorquí*, publicat en la *Revista de Menorca*, Mahó, 1916, entre'ls *Endevinays*, ab el número 3, consigna aquestes dues variants:

VI. Una cosa blanca, blanca,
que tota sa gent escampa;
una cosa negra, negra,
que tota sa gent replega. | VII. Una capça blanca,
que tot ho escampa;
una capça negra,
que tot ho arreplega. |
|--|--|

Donchs, aquesta cosa ò aquesta capça (jo hi afegexo també aquesta gallina), són dia y nit, segons el mateix doctor Camps diu en ses *soltes*.

Però, algú dirà segurament: «Admetent que la gallina blanca sigui'l dia y la gallina negra sigui la nit, per que, en efecte, la nit arreplega a tots els sèrs — dihem tots — a xopluch ò sota teulat per

ensopirse la natura tota en absència del sol, y'l dia al revès, els escampa en activitat profitosa, qu'es la vida ¿què serà açò que'l poble designa ab lo nom misteriós de *gallina rossa*, segons la variant l?»

No dexa d'ésser molt extrany que cap dels citats autors parli de la *gallina rossa*; y no obstant, el poble barceloní la esmenta, com he dit, en un jòch ò cantarella d'infantons, y fins tal vegada la trobarà algú usada com a paremia. Mes, respecte del seu significat me sembla que pot referirse a la mateixa idea de *cel ò alba* a que aludexen les altres dues gallines.

Aquesta explicació me la suggerexen altres paremies usades pel poble.

En el *Tirant*, III, 59 (Aguiló) hi llegim:

«Tot temps he vist que com lo cel està roig, senyal es de tempesta.»

Ademés, recordo aquests refrans:

1. Alba roja, senyal d'aygua. (Batlle) *	6. Cel rogent al demati
2. Alba roja, vent ò pioja. (Gomis).	la pluja ja es aquí.
3. Alba roja pel mati	7. Cel rogent (ò aurora rogent)
posa l'aygua pel moll.	pluja ò vent.
4. Rougeirola dau mati	8. L'aubo roujo
pluja en camí (Espagne).	vent ou ploujo (Gasconya).
5. Aube arrowye	9. Cel rogent a sol ixent
vent ou plouye (L espy).	si no es pluja serà vent.

Y mil d'altres, per que a tot arrèu la rojor del cel al mati es senyal de tempesta, com diu lo *Tirant*; crech que citarne més fóra apurar la paciència del benèvol lector, que bé prou que ha fet si fins aquí ha arribat. Per mi, mentres no pugui registrar noves dites lluminoses sobre aquest punt, les tres gallines de la trilogia popular: són:

Primera: el dia clar y serè, qui escampa per tot arrèu l'activitat del home, que ha de treballar per guanyarse la vida.

Segona: la nit, qual negre mantell aplega a tots els treballadors sota teulada, al voltant de la llar.

Tercera: l'auba roja, qu'avisa a les gents que s'arrebocin, que s'abriguin, tant si es per vent com per pluja.

SEBASTIÀ FARNÉS.

* Me referesch a tres coleccions manuscrites que m'ha permès consultar l'il·lustrat llibreter y bon amich meu En Joan Bautista Batlle, que fa conèixer sa casa ab l'escayent nom de «L'Arxiu».

Nota. — Preguem a nostres llegidors, que si troben en llibres ò en converses ab llurs amistats, quelcom qu'il·lustrí aquestes *Paremies-endevinetes*, se servessin ferho avinent a n'aquesta Revista, y'ls ho agraïràn tots els aymadors de la nostra parla.

NOTES D'ARXIU

CONTRACTA DE DOS MESTRES D'ESTUDI

DEL «Liber universitatis» del Arxiu Municipal d'Igualada, corresponent al any 1595, extrech copia del següent document:

«Sobre les coses devall scrites per y entre los magchs. m.^o Joan Joli, Joan Sussanna, Jaume Garreta y Gaspar Torra, Consellers en lo any pñt. y corrent de la universitat de Agualada, de una part. E los discrets m.^o Pere Joan Marimon en ordes segrats constituït, de la ciutat de Mallorcha, y m.^o Pere Miro, clergue de Vilafrancha de Penades, de la part altra, es stat pactat e concordat en e per la forma y manera següent.

»E primerament dits Consellers per temps de un any qui començera a correr lo die de St. Lluch prop vinent en havant contador, conduexen a dits m.^o Pere Joan Marimon y m.^o Pere Miro presents y devall acceptats pera mestres del studi de dita vila, axi que dit mossèn Marimon haya de ensenyar y amostar en dit studi a tots los que alli acudiran, de Gramatica, llegint quatre lliçons de gramatica cadal die, dels auctors que mes convindra per los dexebls y fent practica com se pertany, ab lo cuydado y diligencia que es deu, y cada diumenge y festa colent haya de llegir demati una lliço de evangelis ho de les Epistoles de St. Pau, segons li sera ordenat en tot y per tot per dits Sors. Consellers pñts. y sdevenidors o per los rectors de dit studi, y lo dit m.^o Pere Miro haya de ensenyar y amostar a tots los que en dit studi acudiran de legir scriure y de comptes be y diligentment.»

Segueix en l'original la clàusula dels salaris. A Mossèn Marimon li senyalaren 50 lliures barceloneses en dues pagues iguals: la primera en lo dia de Nadal y l'altra'l dia de Sant Joan de Juny següent, además de les retribucions acostumades dels estudiants de Gramàtica. Mossèn Miró sols havia de cobrar lo que li donassen els dexebls qu'ensenyés y que ja era costum de pagar.

Dita contracta fou feta als 16 de Setembre de 1595.

GABRIEL CASTELLÀ.

UN HEBRAISTA

L'inventari dels bens del doctor en Teologia y alberguer de Vich Jaume Junyent, fet el dia 23 d'Agost de 1566, nos descriu una riquíssima llibreria teològica, escripturística y jurídica qu'avuy pels títols dels llibres tan sols ja'ns fa glatir, portantnos varis volums que'ns pinten al doctor Junyent com un hebraïsta. Vègis algunes partides del inventari:

«Una biblia en abrahic en pregami — Un libre de pregami en abrahich — Un libre dit gramatica abrahica — Un libre ab cubertes de posts en abrahich — Altre libre de cabories de posts de pregami — escrit de ma en abrahic.»

(Curia Fumada. Inventaris de Francesch Franch.)

M. G.

DE LA LLENGUA

PARLANT no fa gayres dies ab un distingit escriptor mallorquí y bon amich nostre, de publicacions y del públich llegidor, m'explicava'l cambi que respecte d'axò hi ha hagut a Mallorca hont anys enrera tenien vida pròspera y eren generalment llegits en tota l'illa periòdichs com «La Roqueta» y «La Ignorancia» escrits *en mallorquí*, y hont avuy dia no pot aguantarse, sinó ab sacrifici per part de sos entusiastes sostenidors, un periòdich escrit *en català*.

Aquest fet, qu'hauria d'alliçonar primerament als escriptors mallorquins si volen conquistar el seu públich, val la pena de que'l meditin també tots els altres cultivadors del nostre idioma, per que es un fenomen que s'ha produhit semblantment y's produhirà a tot arrèu sempre que'l qui escriu s'oblidi del qui llegeix.

No volèm pas dir — ja pot suposarse — que l'escriptor no haja de sortirse del seu dialecte y encara menys del seu *argot*, sobretot quan la Llengua ha arribat a una certa plenitut y al domini de la seva gent. Però'l nostre cas es ben altre. Fa poch més de mitja centuria que treballèm en rehabilitar el nostre idioma y en realçar-lo en la consciencia del nostre poble, desmemoriat en la esclavitut d'un d'extranger. Per falta de cultiu literari que mantingués sa unitat, l'idioma s'ha dialectalisat y se ha argotisat enormement, havent arribat a que cada comarca oferís llingüísticament respecte de les altres marcat segell de forasteria, y'ls grans nuclis de Mallorca, Valencia y Catalunya l'aspecte de total independència.

La nostra Renaxensa no ha tingut més remey que pendre les coses tal com eren, y predicar al poble la estimació de la seva Llengua tal com cada regió la tenia. Si, per vèncer l'habitud de la extranya y l'oblit de la propia, se li hagués ofert al poble, de cop y volta, una literatura una, netament *catalana*, hauria estat incompresa y considerada en cada comarca com cosa forastera. Per axò'ls primers periòdichs s'escrigueren en llenguatge vulgar aquí y a Mallorca y a Valencia, dextant als certamens y altres publicacions la feyna de depurar y unir l'idioma, depuració qu'ells anaven seguin a poch a poch.

La conquesta del públich per la llengua vulgar ha anat més depressa en unes regions qu'en altres. Mallorca y Valencia hi estan encara endarrerides. Nosaltres hi hem fet més camí; però, ¿hont ne som? — AMADOR.

REVISTA

Llibres

EL NOSTRE ARTISTA, L'OR DEL POBLE, AUBADES, per M. Planas Marull.

Vox Populi no coneix a En Planas Marull, però s'ha enterat pel pròlech d'En Carles Rahola a «Aubades», de qu'es molt jove. Essent així, cal felicitarlo y especialment per que no s'es contagià encara de la marfuga noucentista y per lo tant *no escriu difícil*. Les seves tres obretes *El nostre artista* (Impresió escènica), *L'or del poble* (Quadret dramàtic) y *Aubades*, són sinceres, més encara que sinceres, ingènues. En elles tot es sentimentalisme de joventut y si bé en les teatrals els personatges parlen massa, en les proses de «Aubades» s'hi nota ja una major sobrietat que les millora.

Esperem.

Entretant el senyor Planas Marull hauria d'escoltar nostre consell: observar el món, llegir obres mestres y prevenirse, ab les regles que la profilaxis aconsella, de la passa que tan funestament ataca als novençans de avuy.

VOX POPULI.

Academia de Bones Lletres

En la sessió tinguda per la Real Academia de Bones Lletres el dia 19 del passat mes de Maig, foren proclamats Acadèmichs numeraris els senyors don Guillelm A. Tell y Lafont, Mossèn Llorenç Riber, prebere. y'l re-

verent Pare Faustí Gazulla, O. M., per ocupar els llocs de don Manel Duran y Bas, don Francesch Ubach y Vinyeta y don Andréu Giménez Soler, respectivament.

Felicitem als nous elegits.

La matexa Academia celebrà'l diumenge passat la solemne recepció d'En Joseph M. Roca, en la que aquest nou Acadèmich llegí son discurs d'entrada sobre *En Jaume Ramon Vila, heraldista català de començaments del segle XVII*, del qual estudià l'aspecte d'historiador y en especial son *Tractat d'Armoria*, escrit ab un gran amor a les glories de la seva terra.

Li contestà N'Ernest Moliné y Brasés ab un discurs que, en sa ausencia, llegí'l Secretari senyor Casades, estimant els mèrits del Acadèmich entrant; y posà fi a la sessió'l President senyor Pella y Forgas dantli la benvinguda y imposantli la medalla de l'Academia.

Unim la nostra felicitació a les moltes que rebé en aquell acte nostre amich Roca.

"Nostra Parla"

Hem vist el primer número d'aquesta Revista, butlletí mensual de l'Agrupació del mateix nom que fa temps funciona, constituïda per balears, catalans, rossellonesos y valencians, y saludem la seva aparició com d'un company que ve a treballar en la matexa feyna que nosaltres: l'enaltiment de la Llengua Catalana.

La reunió d'elements de tots

els territoris hont es parlada, que «Nostra Parla» realisa dins una Societat per dedicarse al fi comú, ha sigut un ideal nostre de sempre qu'hem realisat també dins la nostra Revista, com pot veures en la llista de col·laboradors; es una necessitat elemental de la nostra Renaxensa literaria y patriòtica, y sense conseguirla totalment no podrèm anar a rès definitiu.

Per axò aplaudim a la simpàtica Societat en son determini de publicar aqueix Butlletí, al que desitgèm llarga vida per ajudar amplement, noblement, desinteressadament, al cultiu eficaç de la nostra Llengua.

Teatres

Han acabat la temporada de hivern els teatres hont se treballava en català y pot dirse que ab axò queda sospesa la nostra tasca de donar compte als nostres llegidors de les obres noves ques'hi feyen conèixer.

Tant de bò que durant la estiuada alguna companyia'ns proporcionés el goig de poder parlar en aquestes columnes de alguna producció estrenada a Barcelona ò en altre punt, encara que, en aquest cas, n'ha-

guessem de parlar sols per referencia.

Pot darse una oportunitat per que un autor puga fer estrenar per una companyia de pàs en una localitat qualsevol una obra que no ha pogut fer posar en escena en la capital ò que ni tan sols ho hagués intentat per viuren distant ò per encongiment de novença. En aquest cas, una companyia qu'estudie una obra nova per complaure a una població de temporadeta estival, pot fer un gran servey al teatre revelant un nou autor que, sense aquella avinentesa, potser hauria quedat desconegut.

Si'l cas arriba, mirarèm de ferho saber als nostres abonats. Si no'ns es dada aquesta ocasió, fins al Setembre.

LLEAL.

Lectura Popular

En Simon Alsina y Clos es un dels prosistes que's feren conèixer pels anys setantes de l'altra centuria en els periòdichs y revistes d'aquella època y en un volum «Quadros a la ploma» que fou prou llegit. A ell ha dedicat la *Lectura Popular* lo quadern número 266 qu'acaba de sortir y's ven, com els altres, a deu cèntims, per tot arrèu.

AVÍS.—Es tal el cúmul d'originals que rebèm pel corrèu y tal el nombre de cartes que'ls interessats ens adressen en demanda d'una resposta, que'ns veyèm obligats a repetir que no'ns es possible sostenir correspondencia ab els nostres futurs col·laboradors y a manifestar que'ls treballs utilissables han de sortir forçosament ab gran retràs per lo nombrós d'aqueix material que'ns ve de més a més, fent constar nostre agrahimet a tants amichs inconeguts.

Establiment gràfic : Thomas : Barcelona